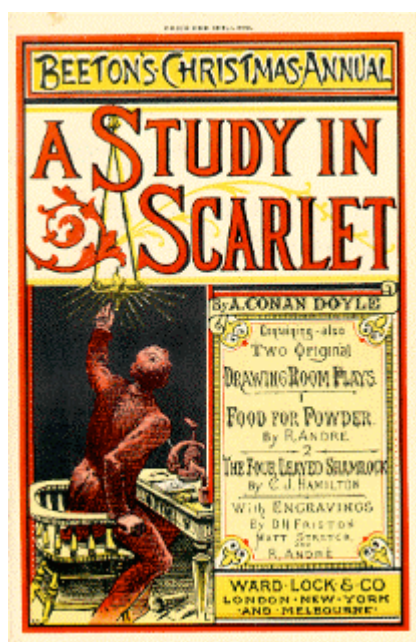

Σέρλοκ Χόλμς - Λογική και (Επι) Σήμανση

Ο Σέρλοκ Χόλμς και ο Δρ. Τζων Γουάτσον δεν χρειάζονται ιδιαίτερες συστάσεις: βρίσκονται στο πάνθεον των μεγάλων λογοτεχνικών ντετέκτιβ, μαζί με τον Ηρακλή Πουαρώ, τη Μις Μαρπλ, τον επιθεωρητή Μαιγκρέ και όλους τους άλλους, ιδιαίτερα ανθρώπινους κυνηγούς και τιμωρούς του εγκλήματος, οι οποίοι φαντάζουν θαυματοποιοί για τους ανθρώπους της εποχής τους. Ο Σέρλοκ Χολμς, ο οποίος εμφανίστηκε για πρώτη φορά στο *Beeton's Christmas Annual* του 1887, με τη «Σπουδή στο Κόκκινο» («A Study in Scarlet») είναι, αν όχι ο παλιότερος, σίγουρα ο πιο

καινοτόμος ντετέκτιβ της λογοτεχνίας, ο οποίος, όπως συχνά λέει, «είχε την τύχη να δημιουργήσει το επάγγελμά του και να είναι ακριβώς τέτοιας φύσεως ώστε να αξιοποιεί το ιδιαίτερο χάρισμα με το οποίο τον προίκισε η φύση». Το χάρισμα αυτό, σε πρώτη ανάγνωση, θα μπορούσε κανείς εύκολα να υποκύψει και αποκαλέσει «λογική». Αυτό ίσως δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλο αμάρτημα, εκτός αν γράψει κανείς το πρώτο γράμμα της λέξης κεφαλαίο, οπότε παραπέμπει σε ένα συγκεκριμένο είδος συλλογισμού...

Αυτό είναι και ένα από τα πιο ενδιαφέροντα χαρακτηριστικά της μυθολογίας του συγκεκριμένου χαρακτήρα: οι τρεις βασικές συλλογιστικές συνυπάρχουν στον τρόπο σκέψης του και δεν αντιμάχονται η μία την άλλη, παρά αξιοποιούνται σαν το περιεχόμενο μιας εργαλειοθήκης, από την οποία εκλέγεται κάθε φορά το κατάλληλο αντικείμενο, για την αντιμετώπιση του εκάστοτε προβλήματος. Οι συλλογιστικές αυτές είναι: απαγωγή, επαγωγή και η γνωστή σε όλους μας από το σχολείο, συνεπαγωγή. Ο απαγωγικός συλλογισμός καταλήγει σε ένα συμπέρασμα βάσει προηγούμενης γνώσης και παρατήρησης. Για παράδειγμα: όλα τα μαχαίρια στη συλλογή του «Α» είναι σκουριασμένα. Το μαχαίρι που βρέθηκε στον τόπο του εγκλήματος είναι σκουριασμένο, άρα ανήκει στον «Α». Ο επαγωγικός συλλογισμός είναι το περίφημο «από το ειδικό στο γενικό» και εκφράζει, κατά κάποιο τρόπο μια «στατιστική αλήθεια. Για παράδειγμα: το μαχαίρι «1» είναι σκουριασμένο και είναι

του «Α», το μαχαίρι «2» είναι σκουριασμένο και είναι του «Α», το μαχαίρι «3» κ.ο.κ. οπότε καταλήγουμε ότι όλα τα μαχαίρια του «Α» θα είναι σκουριασμένα. Τέλος, ο συνεπαγωγικός συλλογισμός, πρεσβεύει την απόλυτη βεβαιότητα, το «αν και μόνον αν» των σχολικών μας χρόνων: όλα τα μαχαίρια στη συλλογή του «Α» είναι σκουριασμένα. Αυτό το μαχαίρι είναι του «Α», άρα θα είναι σκουριασμένο.

Από τους συλλογισμούς αυτούς και σίγουρα, από μαθηματική τουλάχιστον σκοπιά, μόνο ο τελευταίος συλλογισμός θα μας δώσει μια αδιαμφισβήτητη αλήθεια, αλλά μπορεί να μην χρησιμεύει καθόλου στην εκλογή υπόπτων, καθότι θέτει πολύ στενούς περιορισμούς σε αυτά που ΠΡΕΠΕΙ να γνωρίζουμε για να βγάλουμε συμπεράσματα. Για παράδειγμα, αν βρεθεί ένα πτώμα με ένα σκουριασμένο μαχαίρι μπηγμένο στη πλάτη, η συνεπαγωγή δεν μας λέει τίποτα. Η απαγωγή όμως μας δίνει αμέσως έναν ύποπτο, αν γνωρίζουμε ότι π.χ. ο «Α» έχει μια συλλογή με σκουριασμένα μαχαίρια. Βεβαίως, αυτό δίνει απλώς μια υπόθεση που πρέπει να εξεταστεί υπό συνθήκες, όπως το κίνητρο, το άλλοθι ή όχι του υπόπτου και πάμπολλοι άλλοι παράγοντες. τουλάχιστον όμως, έχουμε στα χέρια μας έναν ύποπτο και τη δυνατότητα να εξετάσουμε την ενοχή του με τους άλλους συλλογισμούς. Παραδείγματος χάρη, ο επαγωγικός συλλογισμός μπορεί να εφαρμοστεί πολύ καλά στο ζήτημα του κίνητρου: στη διαφωνία «1» ο «Α» επέδειξε βίαιη συμπεριφορά, στη διαφωνία «2» ο «Α» επέδειξε βίαιη συμπεριφορά κ.ο.κ που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο «Α» είναι βίαιος και άρα, αν διαφώνησε με το θύμα, μπορεί και πάλι η βιαιότητά του να τον οδήγησε στο φόνο.

Στις ιστορίες του Σέρλοκ Χολμς όμως, μόνο η συνεπαγωγή αποκαλύπτει την αλήθεια και αυτή είναι μια από τις ιδιαίτερες μορφές αυτού του τύπου αφήγησης: ο Arthur Conan Doyle, πολύ συχνά μέσα από τα μάτια του Γουάτσον, οδηγεί τον αναγνώστη του σε αυτήν ακριβώς τη διαδοχή συλλογισμών και τον αφήνει εκεί: αν ο αναγνώστης λειτουργήσει συνεπαγωγικά, θα βρει το λάθος στο συλλογισμό, ίσως και τη λύση. Ο Γουάτσον

όμως, ουδέποτε το πράττει, μένοντας σχεδόν πάντοτε στο «κραυγαλέα προφανές» και τελικά, δίνοντας λαβή στον Χολμς να εκθέσει τα λάθη ή το ελλιπές του συλλογισμού και να δώσει τη σωστή λύση. Το παράδοξο είναι ότι, σε μια εποχή που τίθενται τα θεμέλια της αυστηρής Μαθηματικής Λογικής, ο Arthur Conan Doyle, όχι απλά προικίζει τον χαρακτήρα του με φαντασία, αλλά τον βάζει να την εκθειάζει ως αρετή, κάνοντας συχνά έμμεσες νύξεις ότι η λύση ενός προβλήματος δεν απαιτεί μόνο εξέταση του εμφανούς και πιθανού (όπως πράττουν ακόμα και οι ενίοτε συμπαθείς στον Χολμς αστυνομικοί της Scotland Yard), αλλά και του οπτικά ανύπαρκτου και απίθανου. Στην «Εξαφάνιση του Silver Blaze», λέει απροκάλυπτα: «το πλεονέκτημά μας Γουάτσον, σε σχέση με τον Επιθεωρητή, είναι ότι έχουμε τη φαντασία να κάνουμε υποθέσεις και έπειτα να δοκιμάσουμε την ισχύ τους σε σχέση με τα στοιχεία». Από την άλλη, στο «Μυστήριο του Χρυσού Pince-Nez», λέει την περίφημη φράση: «όταν αποκλείσεις το αδύνατο, αυτό που μένει, όσο απίθανο και αν φαίνεται, πρέπει να είναι η αλήθεια». Η λογική του Χολμς κάθε άλλο παρά άκαμπτη είναι και θα δεχτεί ακόμα και την πιο τρελή διαισθητική αλήθεια, ακόμα και αν η μόνη της πραγματική βάση είναι ότι κάθε άλλο ενδεχόμενο έχει καταλήξει σε άτοπο.

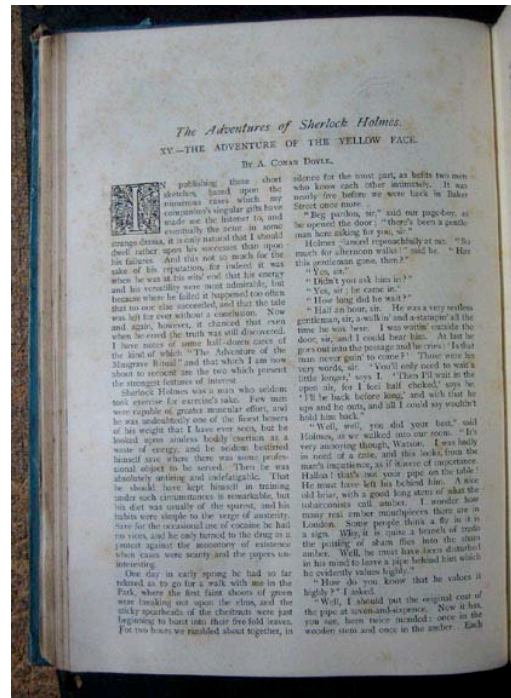
Λίγες γραμμές πιο πάνω, θα παρατηρήσετε το δεύτερο στοιχείο που κάνει τον Σέρλοκ Χολμς, τουλάχιστον για την εποχή του, μοναδικό και αυτό είναι η έμφαση στα ευρήματα στο χώρο του εγκλήματος, τα ευρέως αποτελούμενα «στοιχεία» που ο Χολμς εκθειάζει και απαιτεί ακέραια, απαιτώντας η σκηνή του εγκλήματος να μην παραβιάζεται από κανέναν – κατά προτίμηση ούτε και από τους αστυνομικούς – μέχρι να φτάσει εκεί ο ίδιος. Ο Σέρλοκ Χολμς είναι ο λογοτεχνικός προπάτορας της Σήμανσης και κατά προέκταση, το διάσημων και ευρέως διαδεδομένων τηλεοπτικών σειρών, όπως τα CSI, NCIS και BONES. Εκτός αυτού,

είναι ο μόνος λογοτεχνικός ήρωας του είδους, ο οποίος κάνει ουσιαστική χρήση αυτών των στοιχείων (δείτε παρακάτω). Ας τα πάρουμε ό μως λίγο από την αρχή, δίχως υπερβολικές λεπτομέρειες: καταρχήν, τι ακριβώς είναι η Σήμανση;

Με έναν σύντομο ορισμό, ο οποίος δεν άπτεται καθόλου του βάθους της συγκεκριμένης μεθοδολογίας: «Σήμανση καλείται η εφαρμογή ευρέως συνόλου επιστημών, με στόχο την αποσαφήνιση ζητημάτων που ενδιαφέρουν το νομικό σύστημα». Όχι ιδιαίτερα φιλικός ή εντυπωσιακός ορισμός, δεν βρίσκετε; Έχοντας την ευχέρεια να είμαστε πιο περιφραστικοί, ας δοκιμάσουμε τον ακόλουθο: «Σήμανση είναι μεθοδολογία που ενσωματώνει ποικίλα επιστημονικά πεδία, από τη φυσική, τη χημεία, τη μικροβιολογία, μέχρι τη

γραφολογία και την ψυχολογία – ανάλογα με τις εκάστοτε ανάγκες – προκειμένου να συλλέξει στοιχεία από τον τόπο ενός εγκλήματος ή άλλου νομικά επιλήψιμου συμβάντος και να αποσαφηνίσει τις συνθήκες, τα κίνητρα και τη διαδοχή των γεγονότων που οδήγησαν στο συμβάν». Πώς σας φαίνεται; Πολυλογαδικό ίσως, αλλά αρκετά πιο σαφές και με περιθώρια περαιτέρω αποσαφήνισης, κάνοντας τη χρήση λέξεων όπως «φασματοσκοπία», «σπινθηρογράφημα», «ανάλυση DNA» και πολλών άλλων ακόμα. Η εμφάνιση των πρώτων κειμένων Σήμανσης χρονολογείται από το 1247 στην Κίνα, όπου για πρώτη φορά η εντομολογία χρησιμοποιείται ως μέθοδος εξιχνίασης εγκλημάτων (αν και η πρώτη χρήση του δακτυλικού αποτυπώματος ως αναγνωριστικού, χρονολογείται από τον 7^ο μ.Χ. αιώνα στην Αραβία). Ωστόσο, οι πρώτες εργασίες πάνω στα αίτια βίαιου θανάτου και πνιγμού δεν έγιναν παρά τον 16^ο αιώνα στην Ευρώπη. Η δε πρώτη καταγεγραμμένη περίπτωση χρήσης «μικροστοιχείων», απαντάται το 1784 στο Lancaster της Αγγλίας, οπότε ο John Toms καταδικάστηκε για τη δολοφονία του Edward Culshaw, όταν στην πληγή του θύματος βρέθηκε χαρτί πανομοιότυπο με την εφημερίδα που χρησιμοποιούσε για στουπί του όπλου ο δολοφόνος.

Ο Σέρλοκ Χολμς συχνά παρουσιάζεται να κάνει μελέτες πάνω σε κάτι που θα χαρακτηρίζαμε ως πρώιμη, σύγχρονη Σήμανση, καταγράφοντας τα διαφορετικά είδη

καπνού και τη στάχτη τους, τα συμπτώματα ποικίλων δηλητηριάσεων από χημικά σκευάσματα και μη (όπως βλέπουμε, τόσο στο «Devil's Foot» όσο και στο «Dying Detective»), τις διαφορετικές ποιότητες και ιδιότητες ινών υφασμάτων και κάνοντας πειράματα με διάφορες χημικές ουσίες. Όσο για την επιτόπου έρευνά του στη σκηνή του εκάστοτε εγκλήματος, συλλέγει οποιαδήποτε ίνα, τρίχα ή θραύσμα τύχει να βρει, εξετάζει τον τύπο του χόματος που βρίσκει και εξάγει συμπεράσματα για τη μέθοδο εισόδου του εγκληματία ή ακόμα και την προσέγγισή του π.χ. σε ένα σπίτι. Στο «Χρυσό Pince-Nez», καταλαβαίνει ότι κάποιος έχει πρόσφατα προσπαθήσει να ανοίξει ένα συρτάρι, όταν βλέπει ρινίσματα μετάλλου γύρω από την κλειδαριά, τα οποία δεν έχει προλάβει να καθαρίσει η καμαριέρα, τη συνηθισμένη ώρα. Σημειωτέον, ακόμα και όταν οι αστυνομικοί του λένε ότι έχουν ερευνήσει το χώρο με προσοχή, πάλι βρίσκει κάτι που, είτε έχει διαφύγει της προσοχής τους, είτε έχουν θεωρήσει ασήμαντο και τους το επισημαίνει, διότι ακολουθεί μια αυστηρή διαδοχή βημάτων έρευνας, τα οποία δεν έχει (τουλάχιστον στα βιβλία) ενσωματώσει ακόμα η Scotland Yard στη μεθοδολογία της.

Σύμφωνα με τον Arthur Conan Doyle, όλες του οι γνώσεις και αναφορές γύρω από τη Σήμανση, οφείλονται στο καθηγητή του, Joseph Bell, χειρουργό και ερευνητή της ομάδας Σήμανσης στην ιατρική σχολή του Πανεπιστημίου του Εδιμβούργου, όπου ο Doyle φοίτησε από το 1876 μέχρι το 1881.

Με βάση τα παραπάνω, ακολουθούν οι εξής προτεινόμενες δραστηριότητες (να σημειωθεί ότι αυτές, ανάλογα με την ομάδα ανάγνωσης, μπορούν να δοθούν είτε σε ομάδες μαθητών, είτε να επιλεγούν ορισμένες σαν αντικείμενο συζήτησης αν η ομάδα αποτελείται από ενήλικους) :

♠ Συγκρίνετε τον Σέρλοκ Χολμς με άλλους διάσημους λογοτεχνικούς ντετέκτιβ, όπως ο Ηρακλής Πουαρώ και η Μις Μαρπλ της Agatha Christie, ο Επιθεωρητής Μαιγκρέ του Georges Simenon, ο Ζοζέφ Ρουλεταμπίλ του Gaston Leroux και ο Φίλιπ Μάρλοου του Raymond Chandler. Πώς διαφέρουν οι μέθοδοι και η ψυχολογία τους; Ποιοι στηρίζονται περισσότερο στην έρευνα και ποιοι στην ψυχολογία ή τη σύγκριση μαρτυριών; Σε ποιο βαθμό άπτονται κάποιας ιστορικής πραγματικότητας; Ποια τα χαρίσματα και τα ελαττώματα του καθενός;

♠ Αναζητήστε πληροφορίες σχετικά με ιστορικούς ντετέκτιβ της περιόδου του Σέρλοκ Χολμς και γνωστές υποθέσεις της εποχής. Αναζητήστε στοιχεία σχετικά με τη Σήμανση και τις άλλες αστυνομικές μεθόδους που χρησιμοποιούσε η Scotland Yard. Συγκρίνετε με (κάποιες από) τις σημερινές μεθόδους Εγκληματολογίας.

♠ Διαλέξτε κάποιες από τις υποθέσεις του Σέρλοκ Χολμς και προσπαθήστε να αναγνωρίσετε τους επαγωγικούς, απαγωγικούς και συνεπαγωγικούς συλλογισμούς. Βρίσκεται ο Χολμς μέσα στα πλαίσια της αυστηρότητας πάντοτε ή υπάρχουν περιπτώσεις όπου ένας ατελής συλλογισμός σώζεται από τη «συγγραφική αδεία»; Ποιοι από τους συλλογισμούς του Γουάτσον είναι απαγωγικοί και ποιοι επαγωγικοί και ποιους κάνει συνηθέστερα; Υπάρχει εξήγηση για την τάση του αυτή (αν υφίσταται) και πού θα μπορούσατε να την αποδώσετε;

♠ Ο Arthur Conan Doyle, κατά τη δεκαετία του 1910, έγινε στενός φίλος με τους Harry Houdini και Gerlad Gardner. Αναζητήστε πληροφορίες για τους δύο τελευταίους και ερευνήστε το πώς και το γιατί, από άνθρωπος της λογικής και της ορθολογικής προόδου, ο Conan Doyle στράφηκε στον πνευματισμό και τον αποκρυφισμό. Μπορείτε να κάνετε έναν συνεπαγωγικό συλλογισμό που να δικαιολογεί τη μεταστροφή του;

♠ Αναζητήστε πληροφορίες για τα μαθηματικά και την ανάπτυξη της Μαθηματικής Λογικής στα χρόνια που ο Conan Doyle έγραφε τον Σέρλοκ Χολμς (1887-1914). Διακρίνετε αναφορές στις μεγάλες αλλαγές που επήλθαν στα μαθηματικά και τη νοοτροπία τους, στις ιστορίες που γράφτηκαν από το 1900 μέχρι και το 1914;

♠ Συγκρίνετε τον Σέρλοκ Χολμς και τον Δρ. Γουάτσον με σύγχρονους ντετέκτιβ της «δημοφιλούς κουλτούρας» (και τους «βοηθούς»

τους), όπως ο Γκιλ Γκρισομ (CSI), ο Τζέθρο Γκιμπς (NCIS), ο Ντετέκτιβ Μονκ. Πού βλέπετε περισσότερες διαφορές ή ομοιότητες, αναφορικά με τη νοοτροπία και το χαρακτήρα; Υπάρχει κατά τη γνώμη σας η αρχετυπική συνταγή του ντετέκτιβ;

♠ Αν έχει προηγηθεί κάποια από τις δραστηριότητες που αφορούν κι άλλους λογοτεχνικούς (και μη) ντετέκτιβ, προσπαθήστε να συνθέσετε, κατά τη γνώμη σας, έναν ιδανικό, πλην πειστικό ντετέκτιβ και ενδεχομένως να γράψετε μια μικρή ιστορία που να αποδίδει τον χαρακτήρα του. Εναλλακτικά, διαλέξτε μια χρονική περίοδο και προσπαθήστε να γράψετε μια πειστική αστυνομική ιστορία που να λαμβάνει χώρα στην περίοδο αυτή, λαμβάνοντας υπόψη τις ε πιστημονικές δυνατότητες και τη νοοτροπία της εποχής. Δοκιμάστε να αποδώσετε τη λύση του εγκλήματος με διαφορετικά είδη συλλογισμών και να εισαγάγετε τη Σήμανση ως εργαλείο του ήρωα.

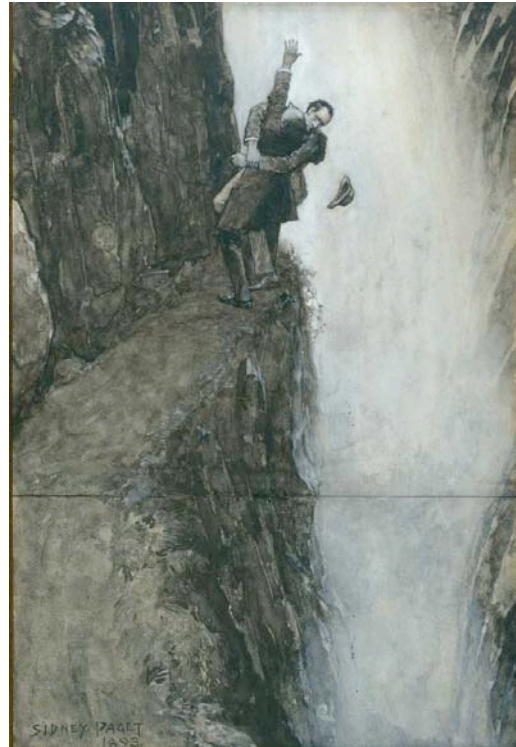
♠ Φτιάξτε δύο αντίτυπα από το δακτυλικό αποτύπωμα ενός μόνο δακτύλου και μοιράστε τα μεταξύ σας. Έπειτα προσπαθήστε να βρείτε το ταίρι του αποτυπώματος που έχετε, συγκρίνοντας την καμπυλότητα και την πυκνότητα των δακτυλίων. Εναλλακτικά, φτιάξτε ένα μόνο αποτύπωμα ενός δακτύλου ο καθένας (ή ενός ατόμου από μια ομάδα) και αναζητήστε το άτομο στο οποίο ανήκει το αποτύπωμα, κατά τον ίδιο τρόπο. Αν ολοκληρώσετε τη δραστηριότητα αυτή με σχετική επιτυχία, προσπαθήστε να χρησιμοποιήσετε καθημερινά υλικά (π.χ. κιμωλία και αυτοκόλλητο πλαστικό για βιβλία) για να πάρετε αποτυπώματα και να ανακαλύψετε ποιανού είναι. Προτιμήστε αποτυπώματα από ευρείες, λείες επιφάνειες, όπως ποτήρια, βερνικωμένα τραπέζια ή βιβλία και περιοδικά τυπωμένα σε γυαλιστερό χαρτί.

Οι Υποθέσεις του κ. Χολμς

Ακολουθεί μια σύντομη περίληψη των υποθέσεων που επιλέχθηκαν για αυτό το εργαστήριο, συνοδευόμενες από δραστηριότητες που άπτονται του συγκεκριμένου περιεχομένου τους.

1. Η Περιπέτεια του Οικοδόμου από το Νόργουντ

Στην ιστορία αυτή, κατόπιν του θανάτου του καθηγητή Μοριάρτι, το Λονδίνο και κατ' επέκταση, η Αγγλία, έχει γίνει ένας τόπος πολύ πιο ήσυχος και βαρετός για τον Χολμς, καθότι ο σατανικός και ιδιαίτερα λαμπρός εγκέφαλος του παλιού του εχθρού, έχει πια χαθεί στους καταρράκτες του Ράιχενμπαχ. Πάνω που ο Χολμς δηλώνει στον Γουάτσον πόσο ενοχλημένος είναι από αυτή τη στασιμότητα, μπαίνει φουριόζος στη Μπέηκερ Στρητ ο νεαρός δικηγόρος, Τζων Έκτωρ Μακφάρλαν, ο οποίος κατηγορείται

για το φόνο του 52-χρονου πρώην οικοδόμου, Τζόνας Όλντεϊκερ και έχει έρθει να αναθέσει στον Σέρλοκ Χολμς την αποκατάσταση του ονόματός του. Τα στοιχεία είναι ιδιαίτερος επιβαρυντικά, καθότι μία μέρα πριν τον θάνατό του, ο Όλντεϊκερ είχε κάνει τον Μακφάρλαν κληρονόμο του και στο δωμάτιο του αποθανόντος βρέθηκε το μαστούνι του νεαρού, λερωμένο με αίμα. Φαίνεται απίστευτο, αλλά ο διόλου ευφάνταστος Λεστρέιντ φαίνεται πως έχει τον σωστό ένοχο στα χέρια του. Η μόνη ελπίδα του νεαρού Μακφάρλαν βρίσκεται στην αποκρυπτογράφηση κάποιων νομικών εγγράφων και ενός διαφορούμενου στοιχείου.

♠ Ταξινομήστε τους συλλογισμούς του Γουάτσον, του Λεστρέιντ και του Χολμς σε απαγωγικούς, επαγωγικούς και συνεπαγωγικούς, όπου είναι δυνατόν και υποδείξτε

τις πιθανές αδυναμίες του κάθε συλλογισμού. Μπορείτε να αποδώσετε την αντίστοιχη μαθηματική / λογική υπόσταση στο διαφορούμενο στοιχείο;

♠ Δοκιμάστε να αναπαράγετε το διαφορούμενο στοιχείο με την ίδια μέθοδο που χρησιμοποίησε ο ένοχος. Έχει ρεαλιστική βάση κάτι τέτοιο; Αναζητήστε πραγματικές ή φανταστικές υποθέσεις όπου συνέβη κάτι παρόμοιο.

♠ Στην προκειμένη περίπτωση, η τηλεοπτική απόδοση της ιστορίας μπορεί να θεωρηθεί πιο επιτυχημένη από το πρωτότυπο. Συζητείστε τις διαφορές, καθώς και τα «σύμβολα των ταξιδιωτών» που αναφέρονται στην τηλεοπτική εκδοχή του BBC με τους Jeremy Brett και Edward Harwicke.

2. Η Περιπέτεια με τα Ανθρωπάκια που Χόρευαν

Μια συνηθισμένη μέρα του Χολμς και του Γουάτσον διακόπτεται από την επίσκεψη του Χίλτον Κάμπιτ, επαρχιώτη από το Νόρφολκ, ο οποίος έχει έρθει να συμβουλευτεί τον μεγάλο ντετέκτιβ για μια πολύ παράξενη υπόθεση: πριν από έναν χρόνο παντρεύτηκε την Αμερικανίδα Έλσι Πάτρικ, η οποία του ζήτησε να μην τη ρωτήσει ποτέ τίποτα για το παρελθόν της, αν και δεν υπήρχε κάτι πραγματικά ντροπιαστικό ή

αξιόμειπτο σε αυτό. Ο Κάμπιτ δεν είχε κανένα λόγο να αθετήσει την υπόσχεσή του, μέχρι που η εμφάνιση ενός γράμματος από την Αμερική, καθώς και ενός παράξενου σκίτσου με ανθρωπάκια που χορεύουν, αναστάτωσε τη γυναίκα του, φέρνοντάς την στα όρια του τρόμου και της υστερίας. Μη θέλοντας να παραβεί την υπόσχεσή του, παραδίδει το χαρτί στον Χολμς, ζητώντας του να ερευνήσει την υπόθεση. Αν και ο Χολμς υποπτεύεται πως πρόκειται για κάποιου είδους μήνυμα σε κώδικα, δεν μπορεί να το αποκρυπτογραφήσει πριν να έχει στα χέρια του κι άλλα μηνύματα. Πράγματι, δύο εβδομάδες αργότερα ο Κάμπιτ του παρέχει περαιτέρω σκίτσα που εμφανίστηκαν σε διάφορα σημεία, στο εξωτερικό του σπιτιού και τον ενημερώνει ότι έχει δει φευγαλέα τον δράστη. Ο Χολμς ρίχνεται στη δουλειά και μόλις επιβεβαιώνονται οι υποψίες του για τον υπαίτιο, επισκέπτεται με τον Γουάτσον το σπίτι του Κάμπιτ στο Νόρφολκ. Δυστυχώς, εκεί τους περιμένει μια δυσάρεστη έκπληξη, καθώς ο Χίλτον Κάμπιτ έχει δολοφονηθεί, η γυναίκα του είναι επίσης κατάκοιτη από πυροβολισμό και όλες οι υποψίες έχουν πέσει πάνω της. Το μόνο που μπορεί να κάνει ο Χολμς είναι να χρησιμοποιήσει τον κώδικα του δολοφόνου εναντίον του και να ελπίζει ότι ο δράστης θα πέσει στην παγίδα.

♠ Η συγκεκριμένη ιστορία είναι πολύ ενδιαφέρουσα διότι περιστρέφεται γύρω από το ζήτημα της κρυπτογραφίας, το οποίο είναι ιδιαίτερα πλούσιο, τόσο σε αναγνωστικό περιεχόμενο, όσο και ως πηγή πολλών ενδιαφερόντων δραστηριοτήτων. Η πλήρης ανάλυση του Χολμς πάνω στην κατανόηση του κώδικα, από τη μία μας δείχνει μια σαφή μέθοδο αποκρυπτογράφησης όταν ο κώδικας είναι συμβολική αντικατάσταση (αντικατάσταση των γραμμάτων ένα προς ένα με άλλα σύμβολα) και από την άλλη οδηγεί σε μια συζήτηση αναφορικά με τα πάμπολλα διαφορετικά είδη κρυπτογραφίας, ξεκινώντας από τα χειρόγραφα των Καθαρών και φτάνοντας μέχρι το Enigma Machine και το internet. Καταρχήν προτείνεται να μελετήσετε τον υπάρχοντα κώδικα της ιστορίας, να δοκιμάστε να τον μάθετε, να χωριστείτε σε ομάδες και να ανταλλάξετε μηνύματα, προσπαθώντας να αποκρυπτογραφήσει ο ένας του άλλου. Αφού υπάρξει εξοικείωση με τον συγκεκριμένο κώδικα, προτείνεται η δημιουργία διαφορετικού κώδικα συμβολικής αντικατάστασης από κάθε ομάδα και προσπάθεια αποκρυπτογράφησης των μηνυμάτων μεταξύ ομάδων. Τελικός στόχος είναι κάθε ομάδα να σπάσει τον κώδικα της άλλης και να ανακαλύψει ποιο σύμβολο αντιστοιχεί σε ποιο γράμμα.

♠ Το ζήτημα της κρυπτογραφίας μπορεί να αναλυθεί επ' άπειρον και να αποτελέσει αντικείμενο ξεχωριστής παρουσίασης από μόνη της (όπως και έγινε στο συνέδριο του 2006 με το βιβλίο *Κώδικες και Μυστικά*, το οποίο προτείνεται ανεπιφύλακτα). Ωστόσο, ενδεικτικά προτείνουμε να πειραματιστείτε με κώδικες μετάθεσης (το κάθε γράμμα της αλφαβήτου να αντιστοιχεί στο προηγούμενο ή επόμενο του ή ακόμα και να γίνεται αντιστοιχία με αλλαγή πάνω από μία θέση) και κώδικες αλλαγής με πίνακα (κάθε γράμμα της αλφαβήτου αντιστοιχίζεται σε ένα άλλο με τη βοήθεια πράξης μεταξύ μαθηματικών πινάκων). Μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα ιστορία κρυπτογραφίας μπορεί να βρεθεί στις σελίδες του *Rex Mundi* και η επεξήγηση της λειτουργίας του κώδικα στο: <http://www.rexmundi.net/codex/index.html>, στο λήμμα «Cryptography». Μπορείτε πάντοτε εν είδη εργαστηρίου να αναζητήσετε διαφορετικές μεθόδους κρυπτογράφησης και να δημιουργήσετε ομάδες που θα συναγωνιστούν στην κρυπτογράφηση και αποκρυπτογράφηση.

♠ Βρείτε πληροφορίες για την κρυπτογραφία κατά την εποχή του Conan Doyle ή εναλλακτικά αναζητήστε τις πιο ενδιαφέρουσες ιστορίες κρυπτογραφίας ανά τους αιώνες και συγκρίνετέ τις, προσπαθώντας και να αναγνωρίσετε το είδος κρυπτογραφίας που έχει χρησιμοποιηθεί. Αν το υπόβαθρο της ομάδας το επιτρέπει, συνδυάστε την ιστορία με το *Κώδικες και Μυστικά*, την ιστορία του Enigma Machine και την κρυπτογραφία στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Αν η ομάδα επιδειξεί ιδιαίτερη αφοσίωση, μπορείτε εύκολα να οδηγηθείτε στα προβλήματα των Πρώτων Αριθμών, τα «23 Προβλήματα του Hilbert» και γενικότερα την ιστορία της αναζήτησης των θεμελίων των μαθηματικών και τη δημιουργία της Μαθηματικής Λογικής. Οριοθετείστε μόνο από τη διάθεσή σας.

3. Η Περιπέτεια του Μαύρου Πήτερ

Στις αρχές του Ιουλίου, ο Σέρλοκ Χολμς παρουσιάζει ένα μοτίβο συμπεριφοράς και ένα ημερήσιο πρόγραμμα που σαφώς υποδεικνύει ότι ασχολείται με κάποια υπόθεση. Αυτό όμως επιβεβαιώνεται μόνο όταν κάνει την εμφάνισή του στη Μπέηκερ Στρητ, κραδαίνοντας ένα μεγάλο καμάκι με αγκαθωτό άκρο! Εξηγεί στον έκπληκτο Γουάτσον ότι προσπαθούσε όλο το πρωί να διαπεράσει ένα σφαγμένο γουρούνι, τινάζοντας πάνω του το καμάκι, δίχως επιτυχία. Η εμφάνιση του νεαρού επιθεωρητή

Χόπκινς θα ρίξει λίγο φως στο ποια είναι αυτή η μυστηριώδης υπόθεση: ο πλοίαρχος Πήτερ Κάρει, ένας βίαιος και επικίνδυνος άντρας, πρώην καπετάνιος φαλαίνοθηρικού, βρέθηκε καρφωμένος στον τοίχο μιας ξύλινης καμπίνας, την οποία είχε χτίσει κοντά στο σπίτι του και όπου διέμενε πολύ συχνά τα βράδια. Είχε καρφωθεί στον τοίχο με ένα καμάκι σαν αυτό που κρατούσε ο Χολμς και η καμπίνα είχε πνιγεί στο αίμα του. Τα μοναδικά διαθέσιμα στοιχεία ήταν μια καπνοσακούλα από δέρμα φώκιας, με τα αρχικά του νεκρού πάνω, καθώς και ένα φθαρμένο σημειωματάριο, με τα αρχικά J.H.N. στην πρώτη και C.P.R. στη δεύτερη σελίδα και μια κηλίδα αίματος πάνω στο εξώφυλλο. Είναι ένας κατάλογος εμπορευμάτων για την Canadian Pacific Railways αλλά αγνώστου ιδιοκτήτη. Όταν οι δύο φίλοι και ο επιθεωρητής πάνε να ερευνήσουν τον τόπο του εγκλήματος, ανακαλύπτουν πως κάποιος έχει προσπαθήσει να μπει μέσα μετά το συμβάν, δίχως επιτυχία. Προβλέποντας την επιστροφή του, στήνουν καρτέρι και συλλαμβάνουν τον νεαρό Τζων Χόπλι Νέλιγκαν, ιδιοκτήτη του σημειωματαρίου. Ωστόσο, το πείραμα του Σέρλοκ Χολμς με το καμάκι, αποκλείει ο ασθενικός αυτός νεαρός να είναι ο δολοφόνος και ο ντετέκτιβ ακολουθεί μια διαφορετική γραμμή έρευνας.

♠ Σε αυτή την ιστορία έχουμε μια κλασική περίπτωση «αναπαράστασης εγκλήματος», όπως γίνεται στη σύγχρονη Σήμανση, προκειμένου να διαπιστωθεί η ισχύς ή όχι μιας υπόθεσης. Άσχετα αν ο Χολμς κάνει την αναπαράσταση προκαταβολικά, για να βγάλει συμπέρασμα για τον άγνωστο δολοφόνο, το πείραμά του απορρίπτει αμέσως τον λανθασμένο ύποπτο. Ωστόσο, η παρουσία του νεαρού στον τόπο του εγκλήματος και τα άλλα ενοχοποιητικά στοιχεία, αρκούν για να τον καταδικάσουν. Αναζητήστε δικαστικά χρονικά και φτιάξτε ένα σύντομο χρονογράφημα για την ισχύ των στοιχείων της Σήμανσης, από το 1800, μέχρι μια ημερομηνία της επιλογής σας. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να μοιραστεί και σε ομάδες ανά χρονικές περιόδους 10-ετιών ή 20-ετιών. Αναζητήστε άλλες περιπτώσεις αναπαράστασης, λογοτεχνικές ή μη, όπου χρησιμοποιήθηκε γουρούνι και εξηγήστε το γιατί. Ως σημείο εκκίνησης μπορείτε να πάρετε το CSI, Επεισόδιο 1.10 «Sex Lies and... Larva».

♠ Βρείτε στοιχεία για την φαλαίνοθηρία στην εποχή του Arthur Conan Doyle.

4. Η Περιπέτεια των Έξι Ναπολεόντων

Ο Σέρλοκ Χολμς, στο απόγειο πλέον της φήμης και της καριέρας του, δέχεται περιστασιακές επισκέψεις από τον χρόνιο (και ανεπιτυχή) ανταγωνιστή του, Επιθεωρητή Λεστρέιντ, ο οποίος έχει πλέον αποδεχθεί, σε μεγάλο βαθμό, το πόσο έχει βοηθήσει τη Scotland Yard ο εκκεντρικός ντετέκτιβ, καθώς και το γεγονός ότι για τον Χολμς αυτό που έχει σημασία δεν είναι να εκθέσει την αστυνομία, αλλά να φτάνει στη λύση του μυστηρίου. Έτσι, στη διάρκεια ενός λονδρέζικου απογεύματος, ο Λεστρέιντ μεταφέρει στον Χολμς την παράξενη υπόθεση κατά συρροήν διαρρήξεων, όπου το μόνο αντικείμενο ενδιαφέροντος είναι πάντα μια μικρή προτομή του Ναπολέοντα Α', η οποία βρίσκεται κομματιασμένη, είτε μέσα, είτε ακριβώς απ' έξω από τον τόπο του εγκλήματος. Ενώ ο Χολμς αρχικά αντιμετωπίζει την υπόθεση ως κάτι αξιοπερίεργο και ο Γουάτσον διατείνεται ότι μπορεί να πρόκειται για περίπτωση μονομανούς εμμονής, αυτό που οι Γάλλοι ψυχίατροι αποκαλούν «*idée fixe*», τα πράγματα παίρνουν μια πιο σοβαρή τροπή, όταν βρίσκεται ένας άντρας δολοφονημένος έξω από την πόρτα του δημοσιογράφου Χόρας Χάρκερ, με το λαρύγγι του κομμένο. Η φωτογραφία ενός κακάσχημου άνδρα, στο χέρι του θύματος, πείθει τον Χολμς ότι αυτή η υπόθεση είναι κάτι πολύ περισσότερο από απλή μονομανία ή διάρρηξη.

♠ Αναζητήστε πληροφορίες και συζητήστε τις εξελίξεις στον κλάδο της ψυχολογίας και της ψυχιατρικής την εποχή κατά την οποία τοποθετείται η εν λόγω περιπέτεια. Τι ακριβώς είναι το «*idée fixe*» και μπορεί πράγματι να θεωρηθεί δόκιμη εξήγηση πριν την εμφάνιση των επιπλέον στοιχείων του φόνου και της φωτογραφίας; Δώστε άλλα αντίστοιχα παραδείγματα, μέσα από τη βιβλιογραφία και προσπαθήστε να σκιαγραφήσετε την προσωπικότητα ενός μονομανούς. Επιλέξτε μια υπόθεση σαφούς ενοχής και προσπαθήστε να «αιτιολογήσετε» τις πράξεις του εγκληματία με ψυχολογικά επιχειρήματα. Ποια θεωρείτε πως θα έπρεπε να είναι η θέση της ψυχολογίας στην Εγκληματολογία και το νομικό σύστημα; Αναπτύξτε τα «Υπέρ» και τα «Κατά».

♠ Βρείτε πληροφορίες και διάσημες υποθέσεις που συνδέονται με τη Μαφία της εποχής. Προσπαθήστε να κάνετε ένα χρονογράφημα της εμφάνισης και της εξέλιξης της Μαφίας ανά τα χρόνια. Επιλέξτε μια υπόθεση στην οποία ήταν αναμειγμένη η

Μαφία και εξετάστε με ποιο τρόπο θα μπορούσε να συγκαλυφθεί ως μεμονωμένο γεγονός. Ποια στοιχεία πρέπει να αλλοιωθούν ή να αφαιρεθούν ώστε μια εγκληματική ενέργεια να μπορεί να αποδοθεί σε ψυχοπάθεια, αντί σε στυγνά κίνητρα; Αναζητήστε υποθέσεις όπου ο νόμος ξεγελάστηκε και προσπαθήστε να επιχειρηματολογήσετε πάνω στο ποια στοιχεία θα μπορούσαν να οδηγήσουν την υπόθεση σε διαφορετικά συμπεράσματα.

5. Η Περιπέτεια των Τριών Σπουδαστών

Για εκτεταμένο χρονικό διάστημα, μια πανεπιστημιούπολη που ο Γουάτσον μας αποκρύπτει για λόγους επαγγελματικής εχεμύθειας, ο Χολμς μελετά ορισμένους χάρτες, εργαζόμενος πάνω σε κάποια από τις πάμπολλες μονογραφίες του. Εκεί έρχεται και τους βρίσκει πανικόβλητος ο καθηγητής Σόουμς, λέκτορας στο κολέγιο του Σεν Λουκ και υπεύθυνος των εξετάσεων των Αρχαίων Ελληνικών για την υποτροφία Φόρτεσκιου. Κάποιος έχει διαρρήξει το γραφείο του και έχει μελετήσει τα θέματα των εξετάσεων, απειλώντας το πανεπιστήμιο στο οποίο υπάγεται το Σεν Λουκ, με ανεπανόρθωτο σκάνδαλο. Ο Σέρλοκ Χολμς, ερευνώντας το γραφείο του καθηγητή, βρίσκει ξύσματα από μολύβι, ίχνη από μαύρη άργιλο με πριονίδι και παρατηρεί, όπως και ο καθηγητής, μια παράξενη χαρακιά πάνω στο τραπεζάκι του γραφείου. Η είσοδος του ενόχου είναι σαφές ότι έγινε από την πόρτα του γραφείου, όπου ο Μπάνιστερ, ο υπηρέτης, είχε ξεχάσει το κλειδί. Το ερώτημα είναι ποιος από τους τρεις σπουδαστές – ο αξιοπρεπής και αθλητικός γόνος ξεπεσμένης οικογένειας, ο αγενής και ευφυής Άγγλος ή ο Ινδός – είναι ο υπεύθυνος για αυτήν την ενέργεια; Με μια σειρά πολύ απλών συλλογισμών, ο Χολμς δίνει τη λύση και αποτρέπει την υπονόμηση των εξετάσεων.

♠ Το ζήτημα της υπονόμησης των εξετάσεων και της παράνομης πρόσβασης στα θέματα δεν είναι άγνωστο, ούτε σπάνιο στη χώρα μας, όπως έχει δείξει η επικαιρότητα. Βέβαια, στη συνήθη περίπτωση επρόκειτο για θέματα Πανελληνίων, δίχως οικονομικό αντίκτυπο όμοιο με αυτό της ιστορίας. Αναζητήστε πληροφορίες για την υποτροφία Φόρτεσκιου και το κολέγιο του Σεν Λουκ και συζητήστε το χρηματικό αντίκτυπο μιας λαθροχειρίας στη συγκεκριμένη περίπτωση. Προσπαθήστε να ανακαλύψετε για ποιο πανεπιστήμιο μιλάει ο Γουάτσον.

♠ Αναζητήστε στοιχεία για την εκπαίδευση κατά την εποχή του Arthur Conan Doyle και επανεξετάστε την ιστορία με τα νέα σας δεδομένα.

♠ Βρείτε στοιχεία για τις αποικίες της Βρετανίας κατά την περίοδο αυτή, καθώς και για την πολιτική της χώρας πάνω σε αυτό το ζήτημα. Συσχετίστε τις πληροφορίες με την άποψη των χαρακτήρων της ιστορίας πάνω στη σημασία μιας θέσης στην αστυνομία της Ροδεσίας, στη Νότιο Αφρική.

6. Η Περιπέτεια της Δεύτερης Κηλίδας

Αυτή είναι η περιπέτεια του Σέρλοκ Χολμς, η οποία τον κατέστησε ευεργέτη του έθνους της Βρετανίας. Ο Γουάτσον ξεκινά την αφήγηση δηλώνοντας πως θα αποκρύψει, τόσο τη χρονιά, όσο και τη δεκαετία που έλαβαν χώρα τα γεγονότα αυτά, καθότι η αποκάλυψή τους θα μπορούσε, ακόμα και την εποχή της εξιστόρησης, να προκαλέσει διεθνές επεισόδιο. Ένα φθινοπωρινό πρωινό λοιπόν, οι δύο φίλοι δέχονται την επίσκεψη του πρωθυπουργού Μπέρλινγκερ και του Υπουργού Εξωτερικού, Τρελόνι Χόουπ. Η υπόθεση αφορά μια σημαντικότερη επιστολή που έλαβαν από ξένο ηγεμόνα, φιλικά διακείμενο προς τη Βρετανία, αναφορικά με την κατάσταση και τα τεκταινόμενα σε κάποιες αποικίες. Την επιστολή είχε πάντοτε μαζί του ο Υπουργός Εξωτερικών και σήμερα το πρωί, ανακάλυψε ότι έλειπε από το κουτό όπου την φυλούσε κλειδωμένη. Γνωστοποίηση του περιεχομένου της επιστολής μπορεί να προκαλέσει τέτοια αλλαγή ισορροπίας δυνάμεων, ώστε να βυθίσει την Ευρώπη σε πόλεμο. Ο Σέρλοκ Χολμς αναλαμβάνει την υπόθεση με την υπόσχεση της πλήρους εχεμύθειας αλλά λίγες ελπίδες επιτυχίας και αρχίζει την έρευνά του από τους τρεις γνωστότερους διεθνείς κατασκόπους που βρίσκονται στην Αγγλία. Τότε, ο ένας βρίσκεται νεκρός και η σκηνή υποδεικνύει έγκλημα πάθους, Ο Χολμς είναι πεπεισμένος ότι αποκλείεται να πρόκειται για σύμπτωση, ενώ από την άλλη την υπόθεση περιπλέκει η μυστηριώδης επίσκεψη της Λαίδης Χόουπ, γυναίκας του Υπουργού Εξωτερικών. Τη λύση θα δώσει το μοναδικό παράδοξο στην υπόθεση, το οποίο ο Χολμς εκμεταλλεύεται μέσω ενός στοιχειώδους συνεπαγωγικού συλλογισμού.

♠ Πάλι, στην ιστορία αυτή είναι έντονη η παρουσία των τριών ειδών συλλογισμών. Διακρίνετέ τους και καταγράψτε τους.

♠ Στο κείμενο αυτό διαφαίνεται έντονα η άποψη του Χολμς, καθώς και της κοινωνίας για τις γυναίκες. Ερευνήστε και συζητήστε, με στόχο να σκιαγραφήσετε την τυπική γυναίκα της εποχής και της συγκεκριμένης κοινωνικής τάξης.

♠ Ήρθε πλέον η ώρα να κάνετε τη δική σας έρευνα, ιστορική βέβαια και να ανακαλύψετε σε ποιο ζήτημα των αποικιών αναφέρεται το περίφημο γράμμα. Διαγράψτε μια πορεία από τις αναφορές στους αναφερόμενους «συνασπισμούς» του κειμένου, μέχρι τα γεγονότα που οδήγησαν στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Επιχειρηματολογήστε πάνω στην ταυτότητα του ξένου ηγεμόνα και τη χρονολογία των γεγονότων.

Ανδρέας Μιχαηλίδης

Σκιάθος 2008